

ΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ¹

Η κοσμογονική έρευνα τοῦ Σύμπαντος δεικνύει, ὅτι ἡ *μηχανική θεωρία* αὐτοῦ εἶναι ἀνεπαρκής, ὅπως παράσχη πλήρη λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου, ὅπως δώσῃ πλήρη ἐξήγησιν τοῦ ἀπείρου μυστηρίου, τὸ ὁποῖον μᾶς περιβάλλει.

Ἡ γένεσις καὶ ἡ διαιώνισις τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας, καθὼς καὶ τὸ μέγα αἴνιγμα τῆς καταγωγῆς τῆς ζωῆς, ἄγουν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Κόσμος δὲν εἶναι μόνον ὕλη ἢ ἐνέργεια, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καὶ *ἄλλο τι*, ἄγνωστον, μυστηριώδες καὶ ἀκατάληπτον, πέραν, πιθανῶς, τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρώπινης διανοίας.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐπισταμένη παρατήρησις τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων, ἡ προσεκτικὴ ἐπισκόπησις τῶν περὶ ἡμᾶς καθημερινῶν γεγονότων διδάσκει ὁμοίως, ὅτι ὁ Κόσμος δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦς, ὅσον τὸν φανταζόμεθα συνήθως· ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ τὰ ἄγνωστα καὶ μυστηριώδη ἐν αὐτῷ. Πλὴν τῆς Μηχανικῆς καὶ τῆς Φυσικῆς, ὑπάρχει ἴσως καὶ *ἄλλο τι* εἰς τὸν Κόσμον· ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν φυσικῶν δυνάμεων, πέραν

¹ Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου εἰσέτι ἔργου, γραφέντος κατὰ τὸ ἔτος 1917 καὶ φέροντος τὸν τίτλον: *Κοσμογονία - Αἱ ἄγνωστοι δυνάμεις*.

τῶν συνήθων φυσικῶν νόμων, ἐκδηλοῦνται εἰς τὸν Κόσμον ποικιλοτρόπως καὶ ἄλλα δυναμικὰ στοιχεῖα, ἄλλα φαινόμενα, διαφόρου, πιθανῶς, φύσεως, ἄγνωστα καὶ ἀνεξήγητα εἰσέτι. Ὑπάρχουν εἰς τὸν Κόσμον, φαίνεται, μυστηριώδεις δυνάμεις, παράδοξοι καὶ περίεργοι ἐκδηλώσεις, ἀπίστευτοι καὶ ἀνεξήγητοι ἐνέργειαι, τὰς ὁποίας ἡ Ἐπιστήμη ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι νὰ ἀποκαλύψῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἀν. ἐπεχείρησε συστηματικῶς καὶ ἐπισήμως νὰ ἐρευνήσῃ. Τὰ δυναμικὰ ταῦτα στοιχεῖα εὐρίσκονται, δυστυχῶς, ἀκόμη ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς σπουδαίας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἴσως δὲ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ **ἐπιστητοῦ**. Καὶ ὅμως ταῦτα ἐκδηλοῦνται πᾶσι σαφῶς ἐνώπιον ἡμῶν διὰ διαφορῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. Ἄλλ' αἱ ἐκδηλώσεις αὗται δὲν προξενοῦν εἰσέτι τὴν δέουσαν ἐντύπωσιν, παρέρχονται συνήθως ἀπαρατήρητοι καὶ παραμένουν ἀμελέτητοι· συνεπεία νοσηρᾶς **προκαταλήψεως**, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει πέραν τῆς ὕλης ἢ τῆς ἐνεργείας, ἀμβλυποῦντες ἐνώπιον ποικίλων καὶ προφανῶν, ἐν τούτοις, πραγμάτων, ἐπὶ αἰῶνας παρέτρεξαν ἀνεξετάτως καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη καὶ ἡμεῖς δὲν ἐρευνῶμεν δεόντως τὰ σχετικὰ φαινόμενα.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, τὰ **γεγονότα** ἐπαναλαμβάνονται ἀπαύστως, πολλαπλασιάζονται καὶ συσσωρεύονται καταπληκτικῶς ἐνώπιον ἡμῶν· τὰ **πράγματα μονοουχὶ φωνῆν ἀφιέντα βοῶσιν**, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Οὐδεὶς δύναται νὰ σταματήσει τὴν πορείαν τῶν ἢ νὰ σιγήσῃ τὴν κραυγὴν τῶν ἢ φωνῆ τῶν, τοῦναντίον, ἐνισχύεται, ἢ δύναμις τῶν αὐξάνει καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν πολλαπλασιάζεται διαρκῶς μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Παρὰ τὴν ἐπίμονον τῆς ἐπιπολαιότητος καὶ τῆς προκαταλήψεως τοῦ ἀνθρώπου ἄρνησιν, ὅπως παρατήρησεν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τὰ πρὸ αὐτοῦ καθ' ἑκάστην συμβαίοντα **σημαντικὰ** γεγονότα, τὰ **πράγματα** ἐξακολουθοῦν τὸν δρόμον τῶν· διότι τὰ **πράγματα** εἶναι ἀδιάφορα καὶ ἀνεξάρτητα τῶν πολήψεων τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἔξ ἀπιστίας παραφορῶν ἡμῶν. Καθὼς δὲ λέγει ὁ ἀπὸ σκηπτικῆς βαθύς φιλόσοφος: **«τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρὴν· μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν»**.

ἀλλ' οὐντυγχάνων τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἦν τιθῆ, πρόσσει καλῶς.» (Ἄπ. Εὐριπ., 287).

Εἰς οὐδὲν χρησιμεύει βεβαίως οὐδ' ὠφελεῖ νὰ *αὐταπατώμεθα*. Παραμερίζομεν *γεγονότα*, τῶν ὁποίων ἡ ἀκρίβεια δὲν δύναται νὰ προσβληθῆ δι' ἀσθενῶν ἐπιχειρημάτων, στηριζομένων ἐπὶ ἀτελεστάτης εἰσέτι Ἐπιστήμης· ἀντιτάσσομεν εἰς τὴν *πραγματικότητα* προσωπικὰς σκέψεις, *θεωρητικούς* συλλογισμούς. Δὲν θέλομεν εἰσέτι νὰ ἐνοήσωμεν τὴν ὑπεροχὴν τῶν *πραγμάτων* καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν *γεγονότων* ἀπέναντι τῶν *θεωριῶν* καὶ τῶν ἀπλῶν *σκέψεων* Ἀμφισβητοῦμεν τὰ γεγονότα δι' ἐπιστημονικῶν θεωριῶν καὶ φιλοσοφικῶν συλλογισμῶν· ἀντιτάσσομεν εἰς τὰ ἐκ τῆς παρατηρήσεως πράγματα, θεωρητικὰς σκέψεις. Καὶ ὅμως πρὸ πολλοῦ ἤδη τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, δημιουργήσαν τὴν θεϊκὴν ἐπιστήμην, ἀκολουθεῖ ὅλως ἀντίθετον μέθοδον καὶ ἀποκρούει πᾶσαν ἐκ τῶν προτέρων ἀπόλυτον καὶ ἀναπόδεικτον δοξασίαν ἢ πρόληψιν. Ἀλλὰ διατί ἡ ἀντίφασις καὶ ἡ προκατάληψις αὕτη; Διατί δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ ἐν τῇ ἐρεύγῃ τῆς ἀληθείας; Μήπως δὲν θέλωμεν νὰ ἴδωμεν πλήρη τὴν ἀλήθειαν, ἢ μήπως εἶναι αὕτη ὑπερβολικῶς φωτεινὴ καὶ μᾶς θαμβώνει; Μήπως ἡ Ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἐπηται τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ ὁποῖα, πρὸ πολλοῦ, βλέπει καὶ συζητεῖ καὶ δέχεται τὰ πράγματα; Ἡ ἔχει δίκαιον ὁ Pascal λέγων: *πολλὴ ἀλήθεια μᾶς ἐκπλήσσει· αἱ πρώται ἀρχαὶ εἶναι ὑπερβολικῶς προφανεῖς δι' ἡμᾶς.*

Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, προκατειλημμένος ἐκ τῆς προλήψεως τῆς ἀκινήσιας τῆς Γῆς, πλανώμενος ὑπὸ τῆς ἀτελείας τῆς συγχρόνου τότε Ἐπιστήμης, ἀπατώμενος ὑπὸ τῆς πολυθεικῆς αὐτοῦ πίστεως πρὸς τὴν θεϊαν φύσιν τῶν ἄστρον, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῆς σφαλερᾶς κατὰ τῆς κινήσεως τῆς Γῆς ἰδέας· οὕτως ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν πραγματικότητα τῶν θεωριῶν τῶν πυθαγορείων καὶ ἀφῆκε νὰ διαφύγῃ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἡ μεγάλη ἀλήθεια περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Κόσμου, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν πηγῶν ἐξήγαγεν, πολὺ βραδύτερον, εἰς φῶς ὁ Κοπέρνικος. Πεῖρα χιλιετηρίδων πολλὰ ὑπεδή-

λωσε καὶ ὑπέδειξεν εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς καὶ πολλὰς σχετικὰς σκέψεις ἐνέπνευσεν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν μεγαλοφροστέρων φιλοσόφων πάσης ἐποχῆς· ἀλλ' αἱ πολυαριθμοὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις, αἱ πολύτιμοι αὐταὶ παραδόσεις, μὴ ὑποβληθεῖσαι ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς αὐστηραῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, μὴ μελετηθεῖσαι ἐπισταμένως καὶ συστηματικῶς ἢ ἐπιπολαίως καὶ κακῶς ἐρμηνευθεῖσαι, ἀντὶ νὰ δώσουν ἀφορμὴν εἰς σπουδαίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἐθεωρήθησαν **δεισιδαιμονίαι**, ἄξιαι μόνον σαρκασμοῦ καὶ περιφρονήσεως, ἀντὶ νὰ παράσχουν φωτεινὰ ὄργανα πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας, ἀπετέλεσαν δημῶδεις πλάνας, σκοτεινὰς καὶ ἐπιβλαβεῖς λαϊκὰς **προλήψεις**.

Καὶ ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν ἀναμφιβόλως, πλὴν τῶν μύθων, τῶν παρακρούσεων, τῶν τυχαίων συμπτώσεων, τῶν πεπλανημένων ἀντιλήψεων, τῶν φαντασιωδῶν ἐνεργειῶν, τῶν ἀγυρτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, καὶ μεγάλαι ἀλήθειαι, χρήζουσαι ἀποχωρισμοῦ, αὐστηραῆς ἐρέυνης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐξακριβώσεως. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν **πρόληψιν**, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι προλήψεις ἢ παραισιθίσεις, φαντασιοπληξίαι ἢ ἀγυρτεῖαι, ἀντὶ νὰ ἐρευνῶνται καὶ ἐλέγχονται ἐπιστημονικῶς, ὅλως ἀντεπιστημονικῶς παραβλέπονται· ἀπορρίπτονται ἀβασανίστως τὰ πάντα ἀδιακρίτως, ὡς ἄχρηστα σκύβαλα, μετὰ τοῦ πηλοῦ καὶ οἱ μαργαρίται!

Ἡ ἄρνησις τῆς ἀκριβείας τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὅποια βεβαιοῦνται ὑπὸ πολλῶν ἀξιопίστων καὶ ἐπισήμων πολλακίς μαρτυριῶν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἄρνησιν πάσης ἀνθρωπίνης βεβαιώσεως, πρὸς ἄρνησιν πραγμάτων, τὰ ὅποια πιστοποιεῖ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ ἀνθρωπότης, πρὸς ἄρνησιν πίστεως πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, πρὸς ὅ,τι βλέπομεν, πρὸς ὅ,τι ἀκούομεν, πρὸς ὅ,τι συμβαίνει ἐνώπιον ἡμῶν. Ὑπῆρξε γενεὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὅποια δὲν ἀφῆκε καὶ δὲν ἐβεβαίωσε τοιαῦτα φαινόμενα, τοιαῦτα γεγονότα; Εἰς ποίαν δίκην, διὰ ποῖον ἱστορικὸν γεγονὸς καὶ ἐν γένει διὰ ποῖαν πρᾶξιν συνεκεντρώθησαν πλείονες, σοβαρώτεραι καὶ πειστικώτεραι μαρτυρίαι; ἐὰν δὲ ἡ μαρτυρία τῶν πολυαριθμῶν αὐτῶν καὶ αὐθεντικῶς ὑπὸ τόσων ἀξιопίστων μαρτύρων, μεγάλων ἱστο-

ρικῶν καὶ ἐν γένει μεγάλων συγγραφέων βεβαιουμένων γεγονότων δὲν εἶναι ἐπαρκῆς, ὅπως μᾶς πείσῃ περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτῶν, δύναται νὰ ὑπάρξῃ πρᾶξις ἐπαρκέστερον βεβαιωμένη, διὰ τὴν ὁποίαν ἢ συνείδησις τοῦ δικαστοῦ θὰ ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν τὴν καταδίκην ἢ τὴν ἀθώωσιν τοῦ δι' αὐτὴν κατηγορουμένου;

Ἡ ἀνθαίρετος καὶ ἀδικαιολόγητος **δυσπιστία** ἀπατᾷ ὅσον καὶ ἡ μωρὰ **εὐπιστία**. ἀμφότεραι εἶναι ἐξ ἴσου ἀντεπιστημονικαὶ καὶ ἐπιβλαβεῖς. Κατὰ τὸν Humboldt μάλιστα, ὁ ἀνεξετάστως ἀπορρίπτων τὰ γεγονότα εἶναι ὑπὸ τινος ἐπόψεως μᾶλλον ἀξιοκατάκριτος τοῦ ἀνοήτως εὐπίστου. Εἰς τὴν Ἐπιστήμην, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀπάτη καὶ ἡ ἀγυρτεία πολλάκις εἰσέρχονται καὶ σκοτίζουσι τὴν ἔρευναν, θὰ ὑπεδεικνύομεν τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου: **μεμνασ' ἀπιστεῖν' ἀρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν**. ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ τοῦ Ἡρακλείτου σοφὸν ὄντως ἀπόφθεγμα: **τῶν θείων τὰ πολλὰ ἀπιστῆ διαφυγγάνει μὴ γινώσκεσθαι**, ἦτοι: **πολλὰ τῶν θείων πραγμάτων διαφεύγουσι τὴν γνῶσιν ἡμῶν, διότι δὲν τὰ πιστεύομεν**. Διότι καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρμοδιωτέρους ἐπιστημονικοὺς κύκλους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ **θάρρος τῆς γνώμης** καὶ ἡ γενικὴ ἔρευνα τῆς ἀληθείας εἶναι **ἐπιτακτικὸν καθήκον**, ἐξακολουθεῖ ἡ αὐτὴ ἀδικαιολόγητος ἀπιστία, συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἀσυγχωρήτου **ἐπιστημονικῆς δειλίας**, συνεπεία τῶν ὁποίων ἐμποδίζεται ἡ πρόοδος ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ μυστηρίου τοῦ Κόσμου. «Ἡ φιλοσοφία, γράφει ὁ πολὺς Kant, ἡ ὁποία δὲν φοβεῖται νὰ ἐκτεθῆ ἐν τῇ ἐρεύνη παντοειδῶν μηδαμινῶν ζητημάτων, στενοχωρεῖται πολλάκις, ὅταν συναντᾷ εἰς τὸν δρόμον τῆς γεγονότα τινά, περὶ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ **ἀμφιβάλλῃ** ἀποιεῖ, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ **πιστεύσῃ** χωρὶς νὰ καταστῆ γελοία... Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διεκδικοῦν εὐθηνὰ τὸν τίτλον καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἐπιστήμονος, ἐμπαίζουσι πᾶν ὅτι, ἐπίσης ἀνεξήγητον διὰ τὸν σοφὸν καὶ τὸν ἀμαθῆ, θέτει ἀμφοτέρους εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον. Δυνάμεθα νὰ ἤμεθα βέβαιοι, ὅτι οὐδέποτε Ἀκαδημία

τῶν ἐπιστημῶν θὰ ἐκλέξῃ τοιοῦτο θέμα, διὰ νὰ τὸ θέσῃ εἰς συναγωνισμόν· οὐχὶ διότι ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτῆς εἶναι πεπεισμένον περὶ τῆς μηδαμινότητος καὶ τοῦ ψεύδους ὄλων τούτων τῶν διηγήσεων, ἀλλὰ διότι ὁ νόμος τῆς φρονήσεως θέτει συνετὰ ὅρια εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ζητημάτων τούτων. Τὸ κατ' ἐμέ, ἡ ἀγνοια, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, μοὶ ὑπαγορεύει νὰ ἀρνηθῶ τὴν ἀλήθειαν τῶν διαφόρων διηγήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀκούονται. Ἐξ ἐπιφυλάξεως, ἡ ὁποία θὰ φανῇ παράδοξος, ἀμφιβάλλω περὶ ἑκάστης χωριστὰ* περιπτώσεως, *καὶ ἐν τούτοις τὰς θεωρῶ ἀληθεῖς ἐν συνόλῳ*».

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου τούτου Γερμανοῦ φιλοσόφου, ἂν καὶ ἐγένετο ἐσχάτως αἰσθητὴ πρόοδος, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰπώμεν, ὅτι μετεβλήθησαν πολὺ τὰ πράγματα ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐπιστημονικῇ δράσει καὶ σήμερον ἀκόμη οὐδεμία Ἀκαδημία τολμᾷ νὰ προκηρύξῃ εἰς διαγωνισμόν τὴν μελέτην τῶν τοιούτων θεμάτων, ἂν καὶ πολλοὶ ἀκαδημαϊκοὶ καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι ἐπιστήμονες, ἀμφιβάλλοντες περὶ ἑκάστου χωριστὰ γεγονότος, πιστεύουν ὅμως εἰς τὸ σύνολον αὐτῶν ὡς ὁ Kant!...

Ἐπάρχει σχεδὸν πάντοτε, γράφει ὁ Maeterlinck, εἰς τὸ βᾶθος τῶν θρησκειῶν, τῶν δυσιδαιμονιῶν καὶ τῶν θρύλων, τῶν μᾶλλον παραδόξων καὶ τῶν μᾶλλον ἀλλοκότων, ἀλήθειά τις παραμορφωμένη, παρεγνωρισμένη ἢ κακῶς παρατηρηθεῖσα. Ὅλη αὐτὴ ἡ νέα μεταψυχικὴ ἐπιστήμη ἢ ἡ *ἐπιστήμη τῆς ἐρεῦνης τῶν ἀγνώστων δυνάμεων*, ἣτις μόλις ἀρχίζει νὰ διαλύῃ τὰ πρῶτα αὐτῆς σκότη, εὐρίσκει σταθμὸν καὶ ἴγνη εὐδιάκριτα εἰς τὰς παλαιὰς θρησκείας, εἰς τὰς μᾶλλον ἀνεξηγήτους παραδόσεις, εἰς τὴν ἀπωτάτην ἱστορίαν. Ἐκεῖ εὐρίσκομεν ἐν ἑκ τῶν ἀναριθμῆτων αὐτῶν παραδειγμάτων ἀπολεσθείσης γνώσεως, τὰ ὁποῖα ἐμπνέουν τὴν ἀμφιβολίαν ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης *προησθάνθη* ἢ μήπως *ἐλησμόνησεν* ὅτι νομίζομεν, ὅτι ἡμεῖς ἀνακαλύπτομεν. *Οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον*, οὔτε ὑπὸ τὴν *αἰωνιότητα*, ἣτις προηγείται τῶν *ἡλίων*. (L'hôte inconnu σ. 280).

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων παρατηρήθησαν, πράγματι, καὶ ἀπεδόθησαν εἰς διαφόρους μυστηριώδεις δυνάμεις, πολυάριθμοι, παράδοξοι καὶ ἀνεξήγητοι ἐνέργειαι καὶ ἐκδηλώσεις. Τί εἶναι τὸ **Προαισθημα**, τὰ προφητικά **Ὀνειρα**, ἢ **Τηλεπάθεια** καὶ ἄλλα τοιαῦτα φαινόμενα; Ἡ μήπως δὲν παρατηρήθησαν καὶ δὲν ὑπάρχουν ὄντως αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι; Εἶναι τῆς φαντασίας προῖόν τὰ περὶ αὐτῶν ἀπὸ τόσων αἰῶνων λεγόμενα καὶ φαντασιόπληκτοι ἢ ἀγῦρται καὶ ἀπατεῶνες οἱ περὶ τούτων **ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως** μαρτυροῦντες τόσοι ἀξιόπιστοι καὶ σοβαροὶ ἄνθρωποι; Εἶναι ταῦτα πραγματικά γεγονότα, ἢ ἀνυπόστατοι θρυλοὶ καὶ ἀνόητοι δυσιδαίμονες οἱ εἰς αὐτὰ πιστεύσαντες μεγάλοι ἄνδρες; Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς: ὁ Ὀμηρος, ὁ Βιργίλιος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Κικέρων καὶ τόσοι ἄλλοι, αἱ παροιμίαι καὶ αἱ παραδόσεις ὄλων τῶν λαῶν τῆς Γῆς, καὶ ἐν γένει ἡ ἱστορία ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, βρῖθουν τοιούτων γεγονότων. Ὁ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, τῶν χιλιετηρίδων καθ' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα ἐπίμονος ἰσχυρισμὸς τῆς παρατήρησεως τοιούτων φαινομένων φαίνεται παράδοξος καὶ ἀκατανόητος, ἐὰν δὲν δεχθῶμεν, ὅτι ὑπάρχει ὄντως ἐν αὐτῷ μόριόν τι, τοῦλάχιστον, ἀληθείας.

Ὑπάρχει πράγματι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ **ἄλλο τι** πλὴν τῆς ὕλης; ὑπάρχει ἐν αὐτῷ **ψυχή** ἢ ἄλλο τι ἀνάλογον, αὐλόν; Καὶ ποία ἡ φύσις αὐτῆς; Δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἢ νὰ αἰσθανθῇ ὁμοίαν ἐπίδρασιν, ἐξ ἀποστάσεως; Δύναται νὰ ἀντιληφθῇ μακρόθεν καὶ νὰ προῖδῃ, ἀνευ τῶν αἰσθήσεων, τὸ μέλλον; Παρατηροῦνται πράγματι εἰς τὸν ἀνθρώπον **ψυχικά** φαινόμενα; Ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦμεν ἢ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν συνείδησιν; Πῶς βλέπομεν καθ' ὕπνον γεγονότα συμβαίνοντα **μακρὰν ἡμῶν**; Πῶς προβλέπομεν ἄλλα συμβαίνοντα **μετὰ τινα χρόνον**; Ὑπάρχει ὄντως **ψυχικὴ δύναμις**, δρῶσα ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου; Πῶς ἐνεργεῖ αὕτη καθ' ὕπνον, ὅταν ὅλαι αἱ αἰσθήσεις παύουν λειτουργοῦσαι;

«Βεβαίως, λέγει ὁ Poincaré, ὑπάρχουν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ

καὶ ἄλλαι δυνάμεις, πλὴν τῆς διανοίας· οὐδεὶς οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀρκετὰ τρελλός, διὰ τὸ ἀρνηθῆ. Τὰς τυφλὰς αὐτὰς δυνάμεις ὁ πρῶτος τυχὼν τὰς θέτει εἰς ἐνέργειαν ἢ τὰς ἀφίνει νὰ ἐνεργοῦν· ὁ φιλόσοφος ὀφείλει νὰ δμιλῇ περὶ αὐτῶν· διὰ τὸ δμιλῆ ὅμως πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ γνωρίσῃ περὶ τούτων».
(La valeur de la Science, σελ. 26).

«Ἡ Πειραματικὴ Ψυχολογία, λέγει ὁ Schuré, στηριζομένη ἐπὶ τῆς Φυσιολογίας ἤγαγε τοὺς συγχρόνους ἐπιστήμονας εἰς τὸν οὐδὸν ἄλλου κόσμου, τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς, ἔνθα, χωρὶς νὰ παύουν αἱ ἀναλογίαι, βασιλεύουν ἄλλοι νόμοι. Ἐννοῶ τὰς ἱατρικὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεις τοῦ αἰῶνος τούτου (τοῦ 19ου) ἐπὶ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ, τοῦ ὑπνωτισμοῦ καὶ ὅλων τῶν διαφόρων τῆς ἐργηγόρσεως καταστάσεων τῆς ψυχῆς. Ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη μόλις ἤγγισε τὰ ζητήματα ταῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Ἐπιστήμη τῶν ἀρχαίων εἶχε μᾶλλον προχωρήσει, διότι κατεῖχε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀναγκαίας κλεῖδας αὐτῶν. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη ἀνεκάλυπεν ὀλόκληρον τάξιν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν εἰς αὐτὴν καταπληκτικά, θαυμάσια, ἀνεξήγητα, διότι ἀντιπράσκουν πρὸς τὰς ὑλιστικὰς θεωρίας, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων ἐσυνήθισε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πειραματίζεται. Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ διδακτικώτερον τῆς ὀργισμένης ἀπιστίας ἐπιστημόνων τινῶν ὑλιστῶν ἐνώπιον ὅλων τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα τείνουν νὰ ἀποδείξουν τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς ἀοράτου καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Σήμερον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ψυχὴν, σκανδαλίζει τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς ἀθείας, ὅπως ἐσκανδαλίζον ἄλλοτε τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἀρνούμενοι τὸν Θεόν. Δὲν κινδυνεύει κανεὶς βεβαίως, τώρα τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ κινδυνεύει τὴν φήμην του». (Les grands initiés σ. XXIV).

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐργαζόμην εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων, ἀσχολούμενος ἐπὶ θέματός τινος Οὐρανίου Μηχανικῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσα μετ' ὀλίγον τότε, ἰδίαν μελέτην, εἶχον προσκόψει πρὸς τῆς λύσεως μαθηματικοῦ τινος ζητήματος· ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν εἰς μάτην εἶχεν ἀπορροφήσει

ολόκληρον τὴν σκέψιν μου ἢ προσπάθεια πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου. Αἴφνης, κατὰ τινὰ νύκτα, ἀφοῦ ματαίως καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρελθούσης ἡμέρας ἠσχολήθην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἐξύπνησα ἔχων κατὰ νοῦν ἔτοιμον καὶ πλήρη τὴν λύσιν τοῦ ζητήματός μου, τὴν ὁποίαν, ἐγερθεὶς τῆς κλίνης, ἔγραψα ἀμέσως. Τοιαῦτα γεγονότα ἔχουν παρατηρηθῆ πολλὰκις καὶ ἀναφέρονται ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων.

Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ὁ νοῦς ἐργάζεται καὶ καθ' ὕπνον καὶ μάλιστα, ὅτι ἐργάζεται, ἐνίοτε τοῦλάχιστον, ὄξυδερκέστερον ἢ ἐγρηγόρει. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι πολὺ παλαιά. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον: «*Εὐδουσα φρήν, ὄμμασιν λαμπρύνεται*» ἦτοι: ἡ «*διάνοια εἶναι λίαν ὄξυδερκής καθ' ὕπνον*» (*Εὐμενίδες*, 104).

Εἶναι ὅμως περιεργον καὶ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, ὅτι ἐνῶ ἐν ἐγρηγόρει, ὁ ἄνθρωπος, ἔχων εἰς τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν αὐτοῦ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πνευματικὰ ἐφόδια καὶ ὅλα τὰ ὑλικά μέσα καὶ ὄργανα πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἀπασχολοῦντος αὐτὸν προβλήματος, ἦτοι ἐν ἐνεργείᾳ καὶ πλήρως λειτουργοῦσαν κρίσιν καὶ μνήμην, παρατηρήσεις, γνώσεις, βιβλία, πειράματα, εἰκόνας, πίνακας καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα, ὅπερ μελετᾷ βοηθητικὰ στοιχεῖα, δὲν κατορθώνει νὰ εὔρη τὴν λύσιν αὐτοῦ, ἐν τούτοις εὐρίσκει αὐτὴν καθ' ὕπνον, κατὰ τὴν διάλειπιν ταύτην τῆς συνειδήσεως, ὅτε στερεῖται ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ὀργάνων τούτων, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσίν του ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ θέσει εὐρισκόμενος, ὅτε διαθέτει μόνον ὅσας σχετικὰς γνώσεις ἔχει τότε παρούσας ἐν τῇ συνειδήσει του. Ποία ἡ δύναμις, ἣτις ἀσυνειδήτως τὸν βοηθεῖ πρὸς τοῦτο; Καὶ διατὶ ἡ δύναμις αὕτη δὲν τὸν βοηθεῖ ἐν ἐγρηγόρει; Πόθεν πηγάζει, ποῦ ἐδρεύει καὶ ποία ἡ φύσις τῆς;

Περὶ τῶν προφητικῶν ὄνειρων ὁ διάσημος Γερμανὸς φιλόσοφος Schopenhauer γράφει: «Τὰ ὄνειρα ἀναγγέλλουν πολλάκις σπουδαῖα συμβεβηκότα, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ πράγματα ἀσήμαντα, τῶν ὁποίων ἡ πραγματοποίησις δὲν εἶναι ἥτιον ἀξία τῆς προσοχῆς τοῦ φιλοσόφου. Καὶ περὶ τούτου ἐπέι-

σθην ἐγὼ αὐτὸς διὰ πειράματος ἀναμφισβητήτου . . . ».

Πρὸς τούτοις εἶναι γνωστὴ ἡ περίφημος ὀπτασία τοῦ ζωγράφου Segantini, δεκατρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, τὴν ὁποίαν περιέγραψε, ὡς ἐπραγματοποιήθη, εἰς τὴν τελευταίαν εἰκόνα του: **Ὁ θάνατος!**

Ὁ Laplace, εἰς τὴν φιλοσοφικὴν *εἰσαγωγὴν τοῦ Λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων* αὐτοῦ (σελ. CLII), ὁμιλῶν περὶ τοιούτων φαινομένων, γράφει: «Ἐπιθυμῶ αἱ παρατηρήσεις μου αὗται, ὅσον ἀτελεῖς καὶ ἂν εἶναι, νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν φιλοσόφων παρατηρητῶν ἐπὶ τῶν νόμων **τοῦ διανοητικοῦ κόσμου**, νόμων, τοὺς ὁποίους μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ σπουδάσωμεν, ὅσον καὶ τοὺς τοῦ **φυσικοῦ κόσμου**. Ἐπενόησαν ὑποθέσεις, σχεδὸν ὁμοίας, πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῶν δύο τούτων κόσμων ἄλλὰ τῶν βάσεων τῶν ὑποθέσεων τούτων διαφευγουσῶν ὅλα τὰ μέσα τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἡμῶν, δυνάμεθα, ὡς πρὸς αὐτάς νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Montaigne, ὅτι: **ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἀδιαφορία εἶναι δύο προσκεφάλαια πολὺ μαλακὰ πρὸς ἀνάπαυσιν καλῶς κατεσκευασμένης κεφαλῆς**».

Εἶναι πασίγνωστα τὰ πειράματα, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσε καὶ τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξεν ἡ μεγάλη πειραματικὴ δεξιότης καὶ ἡ ὑπέροχος ἐπιστημονικὴ διάνοια ἐνὸς τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς μας, τοῦ Ἄγγλου χημικοῦ Crooks. Εἰς λόγον ἀπαγγελθέντα ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1898, εἰς τὸ Σινέδριον τῆς *Βρετανικῆς Ἐταιρείας πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν*, ὡς Πρόεδρος αὐτῆς, ὁ Crooks εἶπεν: «Οὐδὲν ἐπεισόδιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ μου σταδίου εἶναι τόσον παγκοσμίως γνωστόν, ὅσον τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἔλαβον εἰς τινὰς ψυχικὰς ἐρεῦνας. Τριάκοντα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνακοινώσεων πειραμάτων, τεινόντων νὰ ἀποδείξωσιν, **ὅτι ὑπάρχει μία δύναμις, χρησιμοποιοιμένη ὑπὸ διανοίας οὐχὶ ἐκ τῶν συνήθων** . . . Ὑπάρχουν ἴσως εἰς τὸ ἀκροατήριόν μου τινές, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν περιέργειαν νὰ ἴδουν ἐὰν θὰ ὁμιλήσω ἢ θὰ τηρήσω σιγὴν ἐπὶ τούτου. Τὸ νὰ παρῆλθω πρὸ τοῦ θέματος τούτου ὑπὸ σιγῆν, **θὰ ᾔτο**

ἀνανδρος πράξις, τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν αἰσθάνομαι τάσιν νὰ διαπράξω. *Δὲν ἔχω τίποτε νὰ ἀνακαλέσω. Ἐπιμένω εἰς τὰς δημοσιευθείσας ἤδη δηλώσεις μου. Θὰ ἡδυνάμην μάλιστα νὰ προσθέσω καὶ ἄλλας πολλὰς».*

Εἰς λόγον ἀπαγγελθέντα τῷ 1871 πρὸ τῆς αὐτῆς **Βρετανικῆς Ἐταιρείας** ὁ πολὺς Ἄγγλος φυσικὸς Sir William Thomson εἶπεν: «Ἡ Ἐπιστήμη ὑποχρεοῦται ὑπὸ τοῦ αἰωνίου νόμου τῆς τιμῆς νὰ προσβλέπη κατὰ πρόσωπον καὶ ἄνευ φόβου καὶ προλήψεων πᾶν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παρουσιασθῇ σαφῶς πρὸ αὐτῆς».

Ὅθεν, ὡς εἶπεν ἄλλοτε καὶ ὁ Crooks, ἡ Ἐπιστήμη ὑποχρεοῦται ὑπὸ τοῦ αἰωνίου νόμου τῆς τιμῆς νὰ θεωρήσῃ κατὰ πρόσωπον καὶ ἄνευ φόβου καὶ προλήψεων τὰ προβλήματα ταῦτα, νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ἀκρίβειαν ἢ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀνυπόστατον τῶν μυστηριωδῶν αὐτῶν φαινομένων, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ καὶ ἰσχυρίζεται, ὅτι ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς ἢ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος ἐπὶ σειρὰν χιλιετηρίδων· ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ ἐξαχθῇ ἐξ αὐτῶν μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρουσα τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἐπάναγκες, συμφέρον μάλιστα, νὰ φωτισθῇ, καὶ πεισθῇ, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς καὶ οὐχὶ ἀνεξετάστως, ἢ ἀνθρωπότης, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι φαντασιοπληξίαι καὶ παρακρούσεις, ἀγυρτεῖαι καὶ φρεναπάται. Εἶναι βεβαίως εὐκολώτερον νὰ ἀπορρίπτωμεν ἀνεξετάστως ἢ νὰ ἐλέγχωμεν καὶ ἐξακριβῶνωμεν τὰ πράγματα· ἀλλ' ἡ τοιαύτη *ἐκ τῶν προτέρων* ἀποφασίς, χαρακτηριστικὴ μεγάλης ἐπιπολαιότητος, πᾶν ἄλλο ἢ ἐπιστημονικὴ καὶ πειστικὴ εἶναι. «Τὸ ἀμφιβάλλειν περὶ ὄλων, ὡς καὶ τὸ πιστεύειν ὅλα, λέγει ὁ πολὺς Poincaré, εἶναι δύο λύσεις ἐξ ἴσου εὐκολοί, αἱ ὁποῖαι ἀμφοτέραι *μᾶς ἀπαλλάσσουν τοῦ νὰ σκεπτόμεθα*».

Ἄλλ' ὅταν ἀπορρίπτωμεν ἀνεξετάστως, ὡς ψευδὲς καὶ ἀνυπόστατον πᾶν φαινόμενον, ὅπερ δὲν ἐξηγεῖται μὲ τὰς γνωστὰς φυσικὰς δυνάμεις ἢ δὲν συνάδει πρὸς τοὺς ἰσχύοντας ἐπιστημονικοὺς νόμους, πῶς θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἀπέραντον ἄγνωστον τοῦ Σύμπαντος καὶ πῶς θὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ μέγα καὶ ἀκατάληπτον εἰσέτι μυστήριον τοῦ Κόσμου;

Ἡ μήπως γνώριζομεν ἤδη τὰ πάντα, ἢ ἐφθάσαμεν εἰς τὰ ἔσχατα ὄρια τῆς Ἀληθείας, ἢ ἀπεδείξαμεν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο πέραν τῶν γνωστῶν καὶ παραδεδεγμένων φυσικῶν αἰτίων ὑπάρχει;

Ἡ ἀντιταχθεῖσα ὑπὸ τινων ἀντίρρησης, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν καὶ νὰ μελετῶμεν τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν *πειραματικῶς* εἰς τὸ Ἔργαστήριον ἡμῶν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς σπουδαία τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ *παρατήρησις* δὲν εἶναι οὔτε εὐκόλον, οὔτε δυνατὸν πάντοτε νὰ ἐπαναληφθῶσι διὰ τοῦ *πειράματος* εἰς τὸ Ἔργαστήριον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι εἶναι σφαλερὰ καὶ φαντασιώδη· οὐδὲ δύναται νὰ ταυτισθῆ πάντοτε ἡ παρατήρησις πρὸς τὸ πείραμα. Πρέπει νὰ ἀπορρίπτωμεν λοιπὸν διὰ τοῦτο τὰ προϊόντα τῆς παρατηρήσεως ὅσα δὲν δύνανται νὰ ἐξακριβωθῶσι καὶ πειραματικῶς;

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

